

ТМ	Г. XXXV	Бр. 3	Стр. 959-968	Ниш	јул - септембар	2011.
----	---------	-------	--------------	-----	-----------------	-------

UDK 811.581'37:256

Прегледни чланак

Примљено: 17. 2. 2011.

Радосав Пушић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Београд

МИТСКЕ СЛИКЕ СТАРЕ КИНЕ

Резиме

Мит је веома комплексна културна ралност, која се да приступити и интерпретирати га из раличитих и комплементарних углова. Мит, тако, увек рачуна са „креацијом“; он се односи на то како је нешто створено, како је нешто почело да бива. Мит говори само оно што се заиста десило, и о ономе што је себе у потпуности оспољило. Најважнија функција мита јесте да буде ризница парадигми за све ритуале и битне људске активности. Мит је најважнија текстуална референца за шаманизам у древној Кини, и он прибавља кључне разлоге за разумевање централне роле шаманизма у древној кинеској политици. Небеса су место где леже све мудрости људских догађања.

У овом контексту, вен изворно носи значење „шарати“, „украшавати“, и у продуженом значењу ово вен може имати и смисао „добро одгојен“, „образован“ и чак може понети значење „цивилизација“; на основу анализе старих кинеских карактера, три речи: ву „шаман“, ву „немати, непостојање“ и ву „плес, игра“, изворно потичу од пиктографа који слика фигуру човека који поскакује, игра и кроз то показује чудесне моћи своје несвакидашње личности и ћи које иворно значи „ваздух“ или „дах“, али као концепт се односи на изливајућу енергију или животну снагу која прожима све ствари. У древној Кини ове митске слике разумеју свет мито-логички, и свака митска слика у себи носи особене погледе на свет и вредносне матрице.

Кључне речи: митске слике, вен (шарати, украшавати), ву (шаман, немање, непостојање, плес, игра), ћи (ваздух, дах, енергија)

Шара, тисмо (вен)

Први етимолошки речник Кине *Објашњења речи и тумачење карактера* (*Shuowen jie zi*) каже да је *вен* у значењу сликати, чарати. Првобитно, пиктограф карактера *вен* је представљао човека са исцртаним, ишараним, бојадисаним телом (Shen, 1985, 185). Та, изворно, сакрална шара, имала је не само магијски смисао већ је служила и као украс који је код човека изазивао осећање лепог. Касније је *вен* упоређивао са блиставим шареним брокатом, са богатим везом, а потом се и за апстрактне шаре (преплетене речи) говорило да су *вен*. *Вен* као митски утемељена слика, била је „космичка шара“ бременита моћима. У једном тренутку, *вен* је попримио значење лепе књижевности.¹

Да погледамо пиктографску форму. То је слика човека са ишараним телом у ритуалном плесу. У класичним текстовима старе Кине постоје записи који кажу да се за шамане, оне који су плесали ритуални плес, говорило да украшавају тела. Отуда је првобитно значење речи било: украшавати, наносити шару. Има назнака да се то односило на шаре обојене плавом и црвеном бојом. Ово су биле боје које су директно упућивале на посвећење божанском и тајанственим силама природе и космоса.

У текстовима коментара уз књигу *Ји* или *Књигу промена*, говори се о божанској шари, односно о небеском *вен*, *вену* васионе (*tianwen*), које упућује на то да је цео универзум „ишаран“ светлим и осенченим деловима темељних космичких почела *јин* и *јанг* (*yinyang*). Ова шара је настала, како су стари Кинези веровали, као производ деловања елементарних космичких сила, односно, као производ космичке игре. Идеја да се дуална почела тичу „квалитета“ свих ствари, настала је у периоду када се на *јин-јанг* гледало као на почела света. У старом кинеском спису *Књига песама*, *јин* и *јанг* се користе као описи појединих природних феномена. У самом почетку односили су се на светлу, осунчану и тамну, сеновиту страну планине. Затим су означавали северну и јужну страну реке, па сунчане и облачне дане, итд. На *јанг* се гледало као на активан, а на *јин* као на пасиван вид постојећег стања (догађаја). У том контексту *јанг* је био

¹ У прво време то је била званична, практична проза везана за записе и извештаје цару, мада је било и оних који су одбијали да ту прозу именују као *вен*. У једном моменту се усталила реч *би* (писаљка, четкица за писање) за „књижевност“. То је упућивало на „обичност“ писаног израза.

У четвртог и петом веку, када долази до извесне ритмизације неких прозних жанрова, неритмична, у свакодневном животу присутна проза називала се *би*, док се поезија потчињена строгим законима и принципима ритма и риме, називала *вен*. Тако се *вен* све више користило да опише одређене уметничке форме. У периоду династије Танг, проза старог стила је почела да се назива „древна писмена“, „древне шаре“ (*гу вен*).

оно што рађа (*sheng*), подстиче, мења, преображава (*hua*), развија (*chang*), што има иницијативу, што се намеће својим моћима. Он се увек креће. Двојак је мењање које јанг иницира, у једном тренутку то је промена (*bian*), а у другом „преображај“ (*hua*). Промена се манифестовала као мена спољашњих страна бића, док је „преображај“ увек био нешто што се из корена збива – есенцијална промена. ЈАНГ је и принцип који води до „испуњења“ (*ji*). Наравно, током тог процеса, он је и узрочник општег растакања, дисперзије, расипања. Ова наизглед парадоксална квалификација активног принципа је настала на основу пажљивог посматрања и свакодневног искуства. Није се могло замислити да се нешто „мења“, „преображава“ а да се његова структура не „растури“, „деконпонује“. Једноставно вака креација настала „преображајем“ из корена, подразумевала је „деструкцију“. Зато је било веома тешко епистемолошки обухватити акције потекле из *јанга*. Јер ма колико обухватно било наше постојање, оно захвата само део тоталитета стварности, никако и сам тоталитет. Увек нам нешто „измиче“, увек нам се нешто „скрива“. Свака наизглед јасна представа коју имамо о себи и свету, бременита је нечим „неухватљивим“, као да је преко ње бачена „сенка“ нечег много већег него што је феноменални свет, који нам се само приказује *као да јесте*. То *нешто* нам се чини „савршеније“, „комплетније“, „испуњеније“ од свега што видимо. Тако се дошло до *јина*. *Јин* је нешто „потпуно“, „савршено“. *Јин* увек „одговара на позив“, на веома специфичан начин *јин* је ехо акција које предузима *јанг*. *Јин* је нешто крајње „статично“, „довршено“, нешто у чему нема уобичајене динамике и акције на коју смо, иначе, навикли. *Јин* је спокој, мир, мук. Можда је исправније рећи да се нама само чини да је *јин* баш то. По свему како се показује он јесте такав мир да се у њему огледају си немири васионе, он је такав мук да се из њега највише „чује“ о нама и свету. Зато се за *јин* каже да чува (*zang*), „конзервира“ све акције макро и микро света. *Јин* је „сакупљена летина“ свега што смо током живота „посејали“. *Јин* „застире“ све оно што јесмо и што ћемо бити. У себи носи неслућене потенцијалне моћи. Опште је уверење да се мисаона потка *јин-јанг* „плеса“ уобличила у периоду Пролећа и Јесени.² Разумети тако уконпоновану „небеску-космичку шару“, која се пресијава час у тамним, час у светлим тоновима, било је битно како за пољопривредне радове, свакодневне људске делатности, тако и за читање добрих и лоших знамења (судбине човека, природе и космоса). Зато је веома блиска веза која постоји између *јина*, *јанга* и *вена*. Без светла и таме васионе није могуће замислити ни видети ни једну „шару“.

² Период Пролећа и Јесени је падао у раздобље од 770-475 г. пре н.е. Цени се да су у мапи *јина* и *јанга* уписане две рибе преплетене једна у другу. У *јину* има *јанга* у *јангу* *јина*, зато у белој „риби“ стоји уписано црно „око“, а у црној „риби“ бело „око“. Када се дође до краја једног принципа зачиње се други.

Писмо као „шара“ зато и није могло бити ништа друго до осликани знакови, белези, слике, карактери васионе. Ту се зачала вера Кинеза да је свако *wen* вредно поштовања и уважавања. Иако су: учен човек, литерат (*wenren*), писаљка, перо (*wenbi*), карактери (*wenzi*), књижевност (*wenxue*), астрономија (*tianwen*), култура, цивилизација (*wenhua*), културно, цивилизовано упризорење (*wenming*), итд., речи које се лако дају наћи у сваком речнику, оне у себи носе дубље значење о природи и смислу постојања човека и света. Тако схваћена „шара“ свему даје боју, укусе и мирисе. По њој се све створено мери. Књижевност се тако може разумети и као саборно место „космичких шара“ које су преточене у речи; астрономија јесте скуп „шара васионе“ које треба гледати и разумети; писаљка и перо су оруђа за „цртање“ и исписивање „шара“; учен човек је онај ко је „саткан“ од „шара васионе“, итд.

Кинези су у писму као „шари“ видели „светлу“ и „тамну“ страну истог извора из којег је потекла свака култура, просвећеност и знање. Са „шарама“ је човек своју природу преображавао у културно, префињено, култивисано понашање. Управо је то красило ученог човека (*wenren*), племенитог господина (*jun zi*).

ПРАЗНО (ВУ)

ПЛЕС (ВУ)

ШАМАН (ВУ)

Пиктограф ву слика човека који раширених руку, држећи нешто у њима, игра. Ова игра, плес, далеко је од уобичајених игара. Она кроз плес шамана реактуелизује космичку игру кроз коју се, обредно, ритуално, доводило до јављања оно најдање, најизворније.

Етимолошки, овај стари пиктографски запис, представља корен три речи, које су, углавном, до данас задржале блискост гласовног израза, што упућује на њихово заједничко порекло. То су речи, које, по свом значају и улози, чине темељне категорије кинеске цивилизације: 1) шаман; 2) празно, одсутно, заклоњено, умрети и 3) плес, игра (Pu 1986, 62–75). Чувајући овај смисао, први етимолошки речник Кине каже:

„Шаман, то је онај/она, који општи са боговима (духовима, демонима) помоћу игре, плеса; (и) тако је у стању да оно безоблично (непојавно) доведе до јављања (*Shuo wen jie zi*, 100).”

На овај начин се „игра, плес шамана“, која упућује на космичку заиграност, директно повезала са: празним, одсутним, заклоњеним, непојавним аспектом реалности. Овако описана игра, плес васионе, обухватала је два вида стварности, онај макрокосмички где је „игра“ оспољена у виду космичког пулсирања и космичких мена, и

макрокосмички где је „игра“ виђена у обртању и преображају свих облика и бића. Занимљиво је да се у књизи Ритуали династије Чоу (*Zhou li*), наводи „шест врста игара-плеса“: игра-плес са оружијем, игра-плес са перјем птица, игра-плес са перушкама и петобојним платном, игра-плес са перјаницама и перјаним огртачем, игра-плес са репом бика и игра-плес празних руку. Прва четири плеса су имала ритуално-обредну улогу и уз њих се приносила жртва планинама и рекама, боговима који су боравили на све четири стране света и боговима који дарују кишу. Плесало се у ритмовима васионе.

Шаман је реч која се у кинеском језику јавила вероватно у династији Сунг³ и писала се као *шаман* (*shaman*), сама (*sama*), сама (*sama*), итд. Ово су иначе биле замене за древну кинеску реч *ву* (*wu*). Занимљиво је да је у језицима алтајске групе северне Кине корен *са* или *за* имао значење „знати“, „разумети“, „разлучити“. Шаман је био спона, посредник између света људи и богова, између Земље и васионе. Он је био тај „весник“ који „зна“, „разуме“, „лучи“ тајне богова и васионе. Древни Кинези су веровали да је он у себи носио божански дух, мудрост и необјашњиву снагу. Он је уједно био и чаробњак, врач, видар, човек обдарен чудесним моћима. Управо из тих разлога његово место је било уз самог цара, а вероватно су у почетку они и били „владари“ првих заједница. Шамани су виђени у Кини и као „господари ватре“. Поседовали су способност „магијског лета“ и способност преображавања у друге земаљске облике. Ширила се прича да су имали способност да се „узнесу у небеса“ и да „сиђу без последица у подземне светове“. Виђали су их са „светим предметима“ или „шаманским палицама“, обучени у своју необичну одећу са бубњем који им је омогућавао комуникацију са „звукovima“ васионе, боговима и демонима. Остало је уписано у памћење Кинеза да су бројни „обредно-ритуални предмети“, као што су: огледала од бакра (кинеско-манџурског порекла), капе, штапови, гвоздене плоче, фигурине светих животиња и птица (присетимо се израза „пси од сламе“ код Лао Ција), рогови, перје птица, маске, итд., одуховљени. У кинеском језику је постојао посебан израз за те „предмете“, звали су их *линг ву* (одуховљени предмети, душевни предмети, демонски предмети).

За народе Кине који живе на њеном североистоку (Монголи, Мадџурци, Тунгузи, Хани, итд.), шаманизам је и данас жива вера и обредно-ритуална пракса.

Кинеске легенде, фолклор, митско наслеђе, упућују на веома богато шаманистичко наслеђе. Класична кинеска књижевност је пуна прича о боговима, духовима, демонима.⁴ Све је прожето и испу-

³ За династију Сунг (Song) се каже да је владала Кином од 960-1279 г. наше е.

⁴ Најчувеније и најпопуларније су приче Пу Сунглинга, које и данас плене својом лепотом и чудесном атмосфером.

њено духом божанског (*shen*), све је обоготворено, свето. Кинески шамани су описано као они који: знају (*zhi*), тумаче (*jie*), осећају (*jue*), чују (*ting*) и виде (*jian*) божанске и космичке „вести“, поуке. Кинези су поступке богова ценили као „људске“. Они су као и људи имали своје прохтеве, радости, туге, љутње, слабости и моћи. Све је било у њиховом домету, па се говорило о: боговима небеса (*tian shen*), боговима земље (*di shen*), боговима сунца (*ri shen*), боговима месеца (*yue shen*), боговима звезда (*xing shen*), боговима грома (*lei shen*), боговима ветра (*feng shen*), боговима кише (*yu shen*), боговима мора (*hai shen*), боговима река (*jiang shen*), боговима потока и речица (*he shen*), боговима дрвећа (*shu shen*), боговима планина (*shan shen*), боговима тигра (*hu shen*), боговима медведа (*xiong shen*), боговима риба (*yu shen*), боговима ватре (*huo shen*), боговима културе и хероја (*wenhua yingxiong shen*), боговима предака (*zuxian shen*), итд. На основу археолошких ископина које датирају из старог и новог каменог доба (40000-10000 г. пре н.е.), а нарочито предмета у гробницама који потичу из североисточних делова Кине, види се да је то било време раширене праксе шамана, и да је вера у њихове моћи и мисију била дубока и јака. Пронађене су огрлице од три хиљаде бисера, фигурине животиња заштитника клана (свиња, пас, медвед), рогови, црвени прах (цинобер) по и око тела умрлих. Поред обожавања мушких и женских полних органа (плодности), на камењу су видљиви трагови шара које сликају: спуштање мрака (долазак сенки васона), сунчеве зраке (светлост по којој све стоји у видном пољу), воду и водену пару, рађање Неба и Земље. Сlike су у себи сабирале причу и тајне васионе, оне су биле одраз божанских и демонских сила природе и света. Остало је упамћено да су се људи оног времена клонили неких активности, неких дана и неких временских прилика. Били су „послушни“ и „пажљиви“ у том праћењу мена васионе и природног реда. У гробницама из периода Зарађених држава (5 в. пре н.е.) пронађени су текстови који говоре о „данима којих се обавезно треба клонити“ (*riji*) (Xinsheng 2005, 2–4). У основи то је била истоврсна потреба коју и данас људи имају – разумети свет и његове мене, кретати се у складу са „временским приликама и неприликама“, разумети поруке и поуке васионе и природу сопства.

Један спис на монголском језику овако је описао божанско које се „игра“:

„Божанско (*shen*) је оно моћно. Оно није видљиво, оно је невидљиво; оно није оно које се показује на површини (отелотворених бића), оно се скрива у унутрашњости (отелотворених бића); оно није на кожи, оно је у срцу (души, уму). Па када срце (душа, ум) у себи врта божанско, има животородну (креативну) моћ; када га нема, губи животородну (креативну) моћ. Божански дух је свуда ...!“

Божанско није онострано, није „изван света“. Оно је дубоко уткано у свет и сва бића. Ту је у нама и поред нас. У кинеским списима читамо да су:

„Небо и Земља (васиона и природа) испуњени енергијама (џи); десет хиљада ствари (сва бића) се из своје нутрине рађају.“⁵

У старој Кини су божански дух (*шен*) и васионе дах (*џи*) били ткање истог платна. Са њима се обликовало „супстанцијално упризорење (*xing*), које је понело различита имена: тело, егзистенција, индивидуа, персона, биће, облик, форма, лик, предмет, итд. Та веза *џиа* (енергија), *шена* (божанског духа) и *синга* (лика) не само да су доводили свако биће у постојање, већ су као активни аспекти креативне енергије васиона, чинили „везивно ткиво“ видљивог и невидљивог, макро и микро света. По њима све што постоји има своје време и место, свој успон и пад, свој настанак и нестанак, своје светло и свој мрак. Ово ће касније пресудно утицати на бројне школе кинеског мишљења, али ће најдубљи траг оставити у даоизму.

Човек са исцртаним, бојадисаним телом, игра. Ова игра не подлеже никаквом „накнадно описаном“ смислу, њен смисао је она сама. Чак се за њу може рећи да је у основи „бесмислена“ и „несврховита“. Човек са исцртаним, бојадисаним телом, слика је и метафора игре света. У тој „космичкој игри“ у том „плесу васиона“ човек није „привид“, „лаж“, „илузија“, већ „појава“, „стварност“, „истина“. Али ако се заборави да је он део „космичке игре“ све се око њега, па и он сам претвара у „привид“, „лаж“ и „илузију“.

Шаман на посебан начин „понавља“ рађање свих бића света. Тако „заигран“ он се губи у бескрају светова. „Излажење из себе сама“ (екстаза) јесте, у тако осмишљеној игри, једини начин да се досегне божанско. Речи које он изговара нису његове већ божанске, покрети које изводи нису његови већ пулсирање васионе, а песма коју пева није његова (човекова) већ света, божанска песма. Тако упризорена моћ васионе и богова, највише подсећа на чаролију живота која говори о „непролазном тренутку“ усред, иначе, тако пролазних ствари. Не чуди што се причало да шамани у Кини имају моћ да сачине „еликсир бесмртности“, да одагнају „дах смрти“ (*си qi*) и да умирућима подаре нови живот. Неколико старих кинеских књига⁶ говоре о „шаману-врачу“, „шаману-видару“ (*ви yi*). Најчешће су лечили уз помоћ бајалица и призивања духова заштиника, односно цртањем магичних фигура и водом. Све до позне династије Чоу ужива-

⁵Tian di he qi, wan wu zi sheng.

⁶ Овде мислимо на: Конфуцијеве *Беседе (Lun yu)*, касније откривен спис династије Чоу, који су научници назвали *Изгубљена књига династије Чоу (Yi Zhou shu)* и на спис Пролетни и Јесењи анали господина Љуа (*Lu shi chunqiu*).

ли су велики углед у друштву. Када се само површно погледа структура државног апарата оног времена, лако се види њихова улога и значај. „Божански-небески службеници“ (*tian guan*) чинили су шест редова бајвиших царских чиновника⁷ који су за време сваког ритуала и церемоније пратили цара. Без њих се није могла замислити ни једна активност која је била од значаја за народ и државу.

ВАЗДУХ, ДАХ, ЕНЕРГИЈА, ГАС (ЋИ)

Пиктограф слика загрејани ваздух који се диже са земље и кондезује у облак. Касније је овоме придодат пиктограф за пиринач (*ми*), што је симболично представљало пару из крчага-посуде са жртвеном храном, која се уздизала ка небу. Можда је неко хтео да каже да је *ћи* наша најдрагоценија „храна“. Тако се развила следећа слика о *ћиу*: флуидни ентитет који згушњавањем, сакупљањем, сабирањем, доводи до обликовања ствари, док разређивањем, расипањем, дељењем, ствари враћа у првобитно стање. Често се као пример за прво наводе: космос, камен, грумен земље, итд; за друго: хаос, ваздух, итд. У свом екстремном расипању *ћи* је празнина. Унутар живог организма јавља се у видовима даха и крви (зависно од степена згушњавања и разређивања). Његове манифестације се без остатка везују за почела васионе *јин* и *јанг*. У обичном говору он је у значењу: дах, ваздух, пара, гас, дисање (Graham 1989, 587–88). Касније је на основу овога добио значење *космичког даха* праћеног свим својим манифестацијама. Слика *ћиа* усковитланог облака користила се за описивање примордијалног хаоса, нерашчлањеног бића без боје и облика, ствари или стања које је претходило појави света. Астрономи би рекли да је то била слика космоса испуњена гасом, дахом, мање-више равномерно распоређеног. Услед његовог убрзаног ширења дошло је до јављање „пукотина“, „пролаза“, „путева“ (подсећа на *дао*), који су послужили да се галаксије раздвоје. Сопственом гравитацијом „грудве“ гаса су се сабијале обликујући галаксије које данас познајемо. Појава „света“ је појава галаксија и међугалактичког вакуума, празног простора, који, чини се, омогућава свако постојање.⁸

Када се јавио свет одређене структуре, он је увек био представљен кроз квалитативне и квантитативне форме и видове *ћиа*. Када се креће, шири и разређује он је *јанг*, а када се не креће, сажима и разређује, онда је *јин*. Свет је настао из „бесног ковитлања *ћиа*“. У

⁷ То су: *Da shi*, *Da zhu*, *Da bu* (стајали са леве стране цара), *Da gan*, *Da zong* и *Da shi* (стајали са десне стране цара).

⁸ Ово је један од могућих сценарија који рачуна да пре отприлике петнаест милијарди година ни једна галаксија није постојала и да је све покренуто „великим праском“.

кинеском језику постоји реч *шенгћи* (*shengqi*), која има значење „љутња“, „бес“, „разјареност“. Она чува успомену на то далеко време, када је одлучена судбина васионе. Усковитлани *ћи* је описан и изразом *јунћи* (*yunqi*), то је *ћи* које се шири у бескрај и „поиграва“ сам са собом. Данас ова реч значи: „судбина“, „усуд“, „срећа“. Тако је сваки облик и све настало ток, циклично ковитлање *ћи*. Све има неки почетак, раст, сазревање, старење и најзад „смрт“, односно „разлагање, расипање *ћи*“, које води неком новом „рађању“, „почетку“. Природа се у том вировитом поигравању *ћи* мења у пролеће, лето, јесен и зиму. За Кинезе је било уобичајено да се на биће гледа као на нешто што је сабрано од: *ћи* (енергије, даха), *шена* (духа) и *синга* (лик, упризорење); у том контексту „смрт“ се слутила само као „разлагање“, „расипање“ *ћи*, *шена* и *синга*. Очигледно да „смрт“ у строгом смислу за Кинезе не постоји, јер се ништа битно ту не губи, не пропада. После новог циклуса ковитлања *ћи*, по природи саме ствари, поново се нешто „затвори у неки лик“ и као такво постало видљиво свету. *Гијун* (*qiyun*) или *јунћи* (*yunqi*) су речи које буквално значе „*ћи* се креће“. Како је *јун* изворно значило „циркулисати“, „транспортовати“, „кружити“, чинило се да се *ћи* „транспортује у нови лик“, да се „*ћи* ковитла као креативна енергија света“ која без престанка ствара и раствара, сабира и расипа све што је на неки начин „уобличено“ у васиони. Кинези у древно време су на свет гледали као на нешто што је проткано безбројним унутарњим везама где је *ћи*: ткиво, везивне нити, живородни дах, крв, дух.⁹

Природне и космичке појаве су увезане са човековим чињењем. Из овог угла гледано, разумљиво је зашто су поједини тумачи кинеске цивилизације на *ћи* гледали као на духовни принцип, али и као на основ сваке супстанцијалности, материјализације, отелотворења.

Веровало се да је „кристализацијом“ *ћи* настало свако биће, па и сам човек. Човек и његова дела, тако виђени, нису ништа друго до саборна „кућа“ *ћи*. Дела су увезана у једно са својим творцем.

Ти као енергија, дах васионе, који се „поиграва“ и тако „ствара“ све, јесте живородна-енергетска моћ, која се да видети у свакој креацији. У том случају наша подела на живи и неживи свет више није одговарајућа, јер свако биће, свако упризорење, јесте „енергетски потенцијал“ који са *ћием* носи и *космички дух* и *лик*. У тако устројеном свету и камен и човек деле исту судбину. Исто су „живи“ и исто „мртви“, ако се тако нешто уопште и може рећи за њих.

⁹ Поједине речи насумице покупљене из реčника, које у својој структури имају *ћи*, говоре пуно о кинеској слици света, тако имамо: клима (*qihou*), усуд (*qiyun*), temperament (*qixing*), атмосфера (*qixiang*), судбина (*qishu*), снага (*qili*), умећа manipulisanja *ciem* (*qigong*), naljutiti se, razbesneti se (*shengqi*), усуд, судбина (*yunqi*), itd.

За жива бића „издах“ подразумева „удах“ *hūa*, у тој „игри“ „узимања-давања“ кружи енергија васионе. Када живо биће заодене „смрт“ за њега кажемо само да је „издахнуо“, „удаха“ више нема; односно, за тако уобличено биће, престала је „игра“ коју смо ми именovali као „живот“, мада се она може и другачије описати.

Ћи, на неки начин, увек понавља себе и тако ствара и раствара светове.

Ћи, то је вечно јављање истог.

ЛИТЕРАТУРА

- Graham, A. C. 1989. Pojmovne sheme i lingvistički relativizam u odnosu na kineski. *Filozofska istraživanja* 29 (9) (2): 587–88.
- Pu, Pang. 1986. Shuo wu. *Zhongguo wenhua yu Zhongguo zhexue*, Beijing.
- Shen, Xu. 1985. *Shuo wen jie zi*. Zhonghua shuju.
- Zhai, Yue. 1986. *Zi yuan*. Shanghai.
- Xinsheng, Hu. 2005. *Zhongguo gudai wushu*. Shandong chuban she.

Radosav Pušić, Beograd

MYTHICAL IMAGES IN ANCIENT CHINA

Summary

Myth is an extremely complex cultural reality, which can be approached and interpreted from various and complementary viewpoints. Myth, then, is always an account of a "creation"; it relates how something was produced, began to be. Myth tells only of that which really happened, which manifested itself completely. The most important function of myth was to store the paradigms for all rituals and significant human activities. Myth is the most important textual reference to shamanism in ancient China, and it provides the crucial clue to understanding the central role of shamanism in ancient Chinese politics. Heaven is where all the wisdom of human affairs lies.

In this context, wen appears to have originally had the sense of 'striped' or 'adorned,' and it may be by extension from this that wen came to mean 'accomplished,' 'accomplishments,' and even 'civilization'; based on analysis of ancient characters, wu "shaman", wu "not have; without", and wu "dance", "can all be traced back to one primitive figure of a man displaying by the gestures of his arms and legs the thaumaturgic powers of his inspired personality", and qi literally means "air" or "breath," but as a concept it refers to the energy flow or life force that is said to pervade all things. In early China this mythical images perceived the world mytho-logically, and each mythical images brings with it different worldview and values.

Key words: mythical images, wen (stripe, adorn), wu (shaman, not have, dance), qi (air, breath, energy).